

7.2. Vanemlus

Lapse heaolu tagamise seisukohast on äärmiselt oluline tegur lapsevanemate võimekus vastutada asjakohaselt ja adekvaatselt lapse arenguvajaduste eest. Sellega kaasneb ka lapsevanema pidev kohanemine aja jooksul muutuvate lapse vajadustega ja nendega toimetulek. Vanemluse alla kuuluvad lapsevanema suutlikkus tagada lapsele vajaminev esmane hoolitsus, eakohane juhendamine ning vajaminevate piiride seadmine. Samuti lapsevanema emotsionaalne kohalolek ja valmisolek toetada ning abistada oma last. Vanemluse alla kuulub ka oskus tagada lapse arenguks ja heaoluks vajaminev turvaline füüsiline ja vaimne keskkond.

Vanemlust käsitledes tuleb esmajoonel esile lapse ja vanema vaheline kiindumussuhe. Täiskasvanud inimese võimet luua väikese lapsega hea kiindumussuhe mõjutavad inimese enda lapsena kogetud kiindumussuhe, tähtsamad inimsuhted ning kogetud suhete iseloom. Varased lapsepõlvesuhted mõjutavad seda, kui iseseisev on täiskasvanu oma otsuste tegemises ja elukorralduses. Samuti mõjutab seda, milline on inimese ärevus, kuidas sellega toime tulla, kuidas välditakse ebameeldivaid olukordi või inimesi ning kuidas toimub probleemide lahendamine.¹⁴ Seega määrab lapsevanema suutlikkus ära suuremas osas lapse toimetuleku ja heaolu.

Lapse baasturvalisus areneb, kui lapsevanemad saavad oma ülesannetega lapse kasvatamisel ja arendamisel piisavalt hästi hakkama. Lapse baasturvalisus on lapse psüühilise arengu ja tervise olulisemaiks nurgakiviks. Lapsevanemate ülesanne on lapsele turvalisuse tagamine, aktsepteeriva ja lapse vajadustele vastava hoolitsuse tagamine. Oluline on lapse vajadusi piisavalt ja õigesti rahuldada ning last kasvatada selliselt, et ta õpiks olema vastastiksuhtes teiste inimestega, omandades tõese pildi endast, ümbritsevast keskkonnast ning suudaks ennast väljendada selliselt, et lapse seisukohalt tähtsad inimesed mõistaksid teda ja laps neid.¹⁴

Kiindumussuhtega käsikäes käivad vanemlikud kasvatustiilid. „Lapse küsitlemise käsiraamatus“ viidatakse McClelland neljale vanemlikule stiilile¹⁴, millele saab keskenduda ka lapse heaolu hindamises:

1. Lapsevanem väljendab hoolivust, armastust ja tähelepanelikkust, aga jätab lapsele piisaval määral iseseisvat otsustamisruumi. Lapse enesehinnang on tasakaalus.
2. Vanema ja lapse vahel on hingeline emotsionaalne seotus, aga lapsevanema armastust väljendab vähene kontroll ja piiride puudumine. See võib tekitada lapsel kõrge enesehinnangu, kuid laps ei sobitu tegelikku ühiskonda.
3. Lapsevanema ja lapse vahelised suhted ei ole emotsionaalselt lähedased, suhetes puudub soojus ja vastastikune mõistmine, kuid lapsevanem juhib kindlalt lapse elu ja valikuid. Lapse jaoks on suhe turvaline, kuid tingib madala enesehinnangu ja initsiatiivtuse.
4. Laps on hooletusse jäetud või väärkoheldud. Antud vanemlikul kasvatustiilil on kõige suurem mõju lapse edaspidisele elule ja enesehinnangule. Esmaste lähisuhte puudumine tekitab lapsel probleeme edaspidises suhetes, põhjustades lapse kohanemiskrasi ja pärsib negatiivsete emotsioonidega toimetulekut.

Käesolevas käsiraamatus on toodud välja vanemlust enim mõjutava lapse heaolu valdkonnad. Valdkondade alla on toodud välja peamised kaitse- ja riskitegurid ning toetavad üldised küsimused, mis aitavad selgitada välja abivajadust konkreetses valdkonnas.

¹⁴ Liivamägi-Hitrov, A. Kask, K. (2016). Lapse küsitlemise käsiraamat. Tallinn. lapse_kusitlemise_kasiraamat_2016_0.pdf (kriminaalpoliitika.ee)